

een artikel, welke veranderingen voortvloeien uit de wisseling der jaargetijden, feestdagen, 1 Mei als algemeene datum van verhuizen e.d. Zij doen zich ook door heel het economisch leven voelen, en de statisticus wordt zelden voor een waarnemingenreeks geplaatst, waar hij, ter nadere analyse der nog te noemen bewegingen, niet eerst de seizoenschommelingen uit moet elimineren.

Na de seizoenschommelingen behandelt Müller de trend. Deze bewegingen strekken zich uit over enkele decennia en meer, ze kunnen het geheele bedrijfsleven omvatten zoowel als één bepaalden tak, ze kunnen opwaarts en neerwaarts zijn gericht, alsook van richting veranderen.

De oorzaken zijn soms algemeen in hun invloed, zooals b.v. bevolkingsaanwas, toename der besparingen, en kunnen ook een meer bijzonder effect hebben. In dit verband kan b.v. gewezen worden op de na-oorlogse voortdurende daling der speelgoederenproductie, als gevolg van de toenemende practijken der gezinsbeperking.

De derde groep der bewegingen is die der eenmalige, door bepaalde oorzaken a.h.w. accidenteel tusschentreddend. Natuurrampen, inflatie, oorlogen, ordening van het bedrijfsleven, zie hier enkele voorbeelden.

De vierde groep is tenslotte die der conjunctuurgolven. Müller geeft op dit punt zulk een keurig theoretisch exposé, dat wij niet kunnen nalaten het in zijn geheel te citeeren:

„Nunmehr können auch die konjunkturellen Schwankungen im eigentlichen Sinne in den Gesamtkreis der Bewegungen des Wirtschaftslebens eingeordnet werden. Negativ betrachtet sind sie diejenigen Bewegungen, die nach Ausschaltung der drei vorerwähnten Bewegungen übrig bleiben; positiv bezeichnet: diejenigen Wellen des wirtschaftlichen Lebens, die im ständigen Wechsel von Auf und Ab aus innerwirtschaftlichen Ursachen entstehen, weshalb für sie auch die Bezeichnung „Wechsellagen“ vorgeschlagen worden ist. Ihre statistischen Merkmale — auf ihre materiellen Ursachen, die einer der umstrittensten Probleme der ganzen Wirtschaftswissenschaft überhaupt sind, kann in dieser lediglich statistisch-methodische Arbeit natürlich nicht eingegangen werden — liegen also auf zwei Gebieten. Einmal handelt es sich bei ihnen grundsätzlich um periodische Erscheinungen, wodurch sie sich von den einmaligen ausserordentlichen Bewegungen unterscheiden.

Zum anderen sind die konjunkturellen Wellen solche von mittlerer Länge, d.h. nach unten hin von mindestens einer Reihe von Jahren, nach oben hin höchstens weniger Jahrzehnte. Dadurch ist nach den Saisonschwankungen eine absolut scharfe Grenze gegeben, da diese sich grundsätzlich innerhalb eines einzelnen Jahres abspielen. Nicht ganz so scharf ist die Trennungslinie gegenüber den Trend. In ruhigen Zeiten kann eine einzelne Konjunkturperiode wohl einen Zeitraum umfassen, innerhalb dessen sich in bewegten Zeiten auch schon ein Trend auswirken kann. Die Begriffe „Wellen von mittlerer Länge“ (Konjunktur) und „langfristige Bewegungen“ (Trend) können also nicht mit einer absolut bestimmten Zahl von Jahren definiert werden, sondern sind relativ im Verhältnis zu der allgemeinen Ruhe oder Unruhe des wirtschaftlichen Lebens aufzufassen. Auch die Periodizität, die den konjunkturellen Bewegungen unter allen Umständen anhaftet, ist kein sicheres Unterscheidungsmerkmal. Denk einmal können auch Trends, wenn man sie über sehr lange Zeiträume hin verfolgt, periodische Schwankungen aufweisen, und umgekehrt ist auch die Periodizität der konjunkturellen Wellen, nie von irgendwel-

chen bestimmten Regeln abhängig, sondern jede Konjunkturperiode hat ihr eigenes Aussehen und ihre eigenen Entwicklungsgesetze. Immerhin findet man ein einigermaßen sicheres Unterscheidungsmerkmal für Trend und konjunkturellen Bewegungen darin, welche Auswirkungen sie zeitigen. Hat eine bestimmte längerfristige Bewegung endgültige Aenderungen in Aufbau oder Zusammensetzung der Wirtschaftslebens überhaupt oder eines einzelnen Zweiges zur Folge (sogenannte „strukturelle“ Aenderungen), so ist sie ihrem inneren Wesen nach ein Trend. Ist dies nicht der Fall, sondern besteht noch die Tendenz zur Rückkehr in den früheren Zustand, so handelt es sich um eine konjunkturellen Schwankung. Aber dieses Erkennungsmerkmal ist natürlich gewöhnlich nur für Untersuchungen ex post anwendbar. Im Verlaufe einer bestimmten Entwicklung selbst ist das endgültige Ergebnis oft genug nicht mit Sicherheit erkennbar, und da der praktische Konjunkturstatistiker gerade meist vor der Aufgabe steht, einen Augenblickszustand beurteilen zu müssen, dessen weitere Folgeerscheinungen nicht mit Sicherheit oder auch nur Wahrscheinlichkeit abzuschätzen sind, so ist im Einzelfall die richtige Auseinanderhaltung von Trend und Konjunktur allerdings oft schwierig genug.”

Niet alleen echter tusschen trend en conjunctuur is de grens soms lastig te trekken, ook conjunctuur en eenmalige beweging kunnen dooreenloopen. Een conjunctuurneergang kan b.v. eenigen tijd worden tegengehouden door de conjunctuurpolitiek der overheid.

Müller maakt nog enkele opmerkingen ook over de mode. Deze kan zich openbaren zoowel in een trend als in een conjunctuurbeweging. Het feit dat wij niet meer, zooals voorheen, onze woningen gaarne opsieren met porceleinen figuren, heeft in de desbetreffende industrie een trend doen ontstaan van uitgesproken dalend karakter.

Daarnaast kan het gebeuren dat een dalende conjunctuur de vraag naar goedkoopere kleedingstoffen zoodanig doet toemenen, dat de gang van zaken in die bepaalde branche gans anders is, dan ze zuiver onder invloed van het conjunctuurverloop, zonder tusschentredding van deze door de conjunctuur zelve gewekte modewisseling, zou geweest zijn.

Misschien zullen wij nog gelegenheid hebben om op dit boekje terug te komen. Laten inmiddels echter die bedrijfseconomen die, geen verstand hebbende van de hoogere wiskunde, zelden of nooit wat aan dit onderwerp deden, het werkje van Müller eens bestudeeren. Zij zullen hun kennis van het conjunctuurgebeuren en van het conjunctuuronderzoek er belangrijk mee aanvullen.

Rotterdam, Juli 1937.

d. T.

VRAGENBUS

Vragen omtrent onderwerpen, die voor den accountant in de uitoefening van zijn beroep van belang kunnen zijn, kunnen worden ingezonden bij den Secretaris van de Redactie.

De Redactie is bereid, om de grenzen waarbinnen de vragen, die voor beantwoording in aanmerking komen, vallen, zoo ruim mogelijk te stellen, zoodat zoowel die van juridischen, als die van bedrijfshuishoudkundigen aard daar binnen vallen, mits de vragen slechts blijven binnen het gebied, dat het blad dienen wil.

De beantwoording geschiedt door een der medewerkers of

redactieleden individueel, zoodat de antwoorden niet mogen worden geacht steeds de meening der Redactie in haar geheel weer te geven.

Literatuur marktanalyse en conjunctuur-onderzoek

Vraag. Bij dezen verzoek ik U beleefd, mij mede te willen deelen, welke literatuur den studenten aan de Universiteit van Amsterdam wordt aanbevolen met betrekking tot de organisatie van den verkoop (in het bijzonder wat marktanalyse en studie van de conjunctuur in het afzetgebied aangaat).

Tevens verneem ik daarbij gaarne, of bovengenoemde literatuur aanbeveling wellicht nog uitbreiding behoeft om, althans theoretisch, afdoende op dat terrein georiënteerd te zijn; bij bevestigende beantwoording gaarne met aangifte der noodzakelijke suppletie-literatuur.

W. L.

Antwoord: Voor een enige tijd geleden opgegeven werkstuk over Marktanalyse moest de volgende literatuur geraadpleegd worden:

- M. Lohmann* — Der Wirtschaftsplan des Betriebes und der Unternehmung.
- P. White* — Marketanalysis.
- E. Schäfer* — Grundlagen der Marktbeobachtung.
- H. F. J. Kupf & B. W. Randolph* — Marktanalyse.
- P. Redmayne & H. Weeks* — Marketresearch.
- Institut für Wirtschaftsbeobachtung* — Marktanalyse und Marktbeobachtung.
- P. White* — Marketing Research Technique (Harvard Business Review).
- J. Kurt Herzfeld* — Marktanalyse und industrielle Absatzorganisation.
- C. Sandig* — Bedarfsforschung.
- H. J. Schneider* — Studien zur Marktanalyse.
- H. Schultz* — Der Sinn der statistischen Nachfragekurven.

Op de literatuurlijst voor een ander werkstuk over Marktanalyse, met bijzondere aandacht aan de vraagcurven, kwamen de volgende geschriften voor, voor zover niet reeds in de bovenstaande lijst vermeld:

- H. Staehle* — Die Analyse von Nachfragekurven.
- H. Schultz* — Statistical laws of demand and supply.
- R. Frisch* — Pitfalls in the construction of demand curves.
- Ir. A. Baars* — Het verbruik van algemeen benodigde consumptie-artikelen.
- G. F. Warren & F. A. Pearson* — Interrelationships of supply and demand.
- J. Marschak* — Elastizität der Nachfrage.

Op een literatuurlijst, enige tijd geleden opgesteld door de Bedrijfsstudiegroep voor Marktanalyse en Conjunctuuronderzoek van het Nederlandsch Instituut voor Efficiency (in hoofdzaak op de grondslag van een ontwerp van *Dr. J. G. Stridiron*) komen o.m. de volgende op de vraag passende geschriften voor, voor zover niet reeds in bovenstaande opgaven vermeld:

- P. White* — Forecasting, planning and budgeting in business management.
- C. Schnutenhaus* — Die Absatztechnik der Amerikanischen industriellen Unternehmungen.
- C. E. Knoepfel* — Profit engineering.
- P. White* — Salesquota.
- M. B. Lane* — How to use current business statistics.
- A. Reithinger* — Grundlagen zur allgemeinen Struktur des deutschen Inlandmarktes.

- A. Reithinger* — Statistischer Quellennachweis für die Durchführung von Marktanalysen.
- W. C. Mitchell* — Business Cycles.
- E. Wagemann* — Konjunkturlehre.
- O. Donner* — Saisonschwankungen als Problem der Konjunkturforschung (Vierteljahreshefte zur Konjunkturforschung, Sonderheft 6 en 11).
- Hardy & Cox* — Business Forecasting.
- K. Gloger* — Konjunkturbeobachtung in Unternehmungen und Unternehmerverbänden.
- W. Lüttelecke* — Konjunkturstatistik des Grossbetriebes.
- P. Deutsch* — Konjunktur und Unternehmung.
- W. Cox* — An appraisal of American business forecast.
- W. M. Persons, W. T. Foster & A. J. Hettinger* — The problem of business forecasting.
- H. Ezekiel* — Preisvoraussage bei landwirtschaftlichen Produkten.

Tenslotte dient vermeld te worden het in begin van 1937 door het Centraal Bureau voor de Statistiek uitgegeven *Markt-analytisch Handboek voor Nederland*, ontworpen door voren-genoemde bedrijfsstudiegroep van het Ned. Instituut voor Efficiency en uitgewerkt door het Centraal Bureau voor de Statistiek. In dit boek vindt men geen theorie, maar de statistische gegevens welke op het ogenblik bijeen te garen waren ten behoeve van de algemene marktanalyse in Nederland.

Th. L. Jr.

Boekhouding en formulieren voor ziekenhuizen

Vraag. a. Bestaat er een werk of monografie over de boekhouding van ziekenhuizen?

b. Zijn er in den handel modellen van boeken en formulieren, welke in ziekenhuizen worden toegepast?

J. N.

Antwoord. a. Wat Nederland betreft moet allereerst de aandacht gevestigd worden op het tijdschrift „Het Ziekenhuis-
wezen”, waarin in de loop der jaren menig opstel is versche-
nen, dat voor den vrager van belang kan zijn. In het bijzonder
vestig ik de aandacht op een artikel over het *Rapport-Limberg*,
De organische bedrijfsrekening door *R. Verbeek* Aug. en Sept
1931 en het rapport der *Commissie uit de Ver. van Admini-
stratieve (economische) Hoofden van Ziekeninrichtingen in
Nederland* over de *organische bedrijfsrekening* Juni 1934.

In het *Nederlandsch* is voorts verschenen de monografie:

P. van der Kam, Gestichts-boekhouden.

In het *Duitsch* zijn verschenen:

- E. Gerfelt*, Das Krankenhaus und seine Betriebsführung.
- K. Eiche*, Die Organisation von Krankenanstalten.
- R. Goldhahn*, Einrichtung und ordnungsgemässer Betrieb der chirurgischen Krankenstation.
- F. Diesener*, Einrichtung, Verwaltung und Betrieb der Krankenhäuser.

In het *Engelsch* zijn verschenen:

- W. A. Bryan*, Administrative psychiatry.
- M. M. Davis & B. C. MacLean*, Hospital accounting and statistics.
- F. Dean & C. H. Spencer*, Hospital accounting and secretarial practice.
- Herbert R. Sands*, Accounting and business procedure for hospitals.
- J. E. Stone*, Hospital accounts and financial administration.
- b. Voor zover mij bekend is, zijn er geen modellen en formulieren in de handel.

Th. L. Jr.